

УДК 351.773

**ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ НАУКИ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ)**

Радиш Я.Ф.

доктор наук з державного управління, професор
Національна академія державного управління при Президентіві України

Поживілова О.В.

кандидат педагогічних наук
заступник начальника відділу медичних і аграрних наук
ВАК України

*Сполучені Штати Америки виділяють на науку багато грошей
не тому, що ми багаті, але ми багаті тому,
що виділяємо на науку багато грошей*
Рональд Рейган, президент США 1981–1989 рр.

*У Сполучених Штатах сьогодні чотири пріоритети:
наука, наука, наука і наука.*
Ненсі Пелосі, спікер Конгресу США, 2009 р.

*Однією з найсерйозніших, не виключено – головною, перепорою
на шляху розвитку нашої держави є хронічне нерозуміння
її керманичами, а заодно й усім українським суспільством,
ролі та місця науки в сучасному світі.*
Вадим Локтєв, академік НАН України [12]

I. Вступ

Наш час називають епохою науки², що зумовлено не тільки глибокими перетвореннями, які переживає сьогодні сама наука, а й тими змінами, зростанням ролі, які вона відіграє в житті та розвитку сучасного суспільства. Саме тому дослідження питань, що належать до сутності науки, її світоглядних і методологічних основ, ролі, зумовленої вимогами сучасності, набувають особливої актуальності [2]. З другого боку, актуальність досліджуваної проблеми значною мірою посилюється ще й тим, що нові наукові знання сьогодні є одним з найважливіших індикаторів, що відображає зміни, пов'язані з утвердженням нового типу наукового світоосягнення, участю науки в пошуках нових світоглядних орієнтирів і нових стратегій цивілізованого розвитку [4, с. 113; 5].

Як відомо, останніми роками наука докорінно змінила життя людини й суспільства в цілому. Більше того, те, що нам здається сьогодні звичайним і необхідним, було б

абсолютно неможливим без науково-технічних досягнень. У контексті викладеного вище, автори повністю поділяють думку тих дослідників, які стверджують, що не буде перебільшенням висновок про те, що життя людини в суспільстві великою мірою залежить від функціонування і стану наукових знань [6, с. 294]. При цьому варто нагадати, що науковий бюджет США становить 3% ВВП, Китаю – 2%, Росії – понад 1%, України – 0,4% [8]. А суспільству сьогодні потрібна інтелектуально розвинута особистість, базовими компонентами духовного світу якої стануть саме фундаментальні знання і придатність до самоосвіти в контексті масиву інформації, що постійно зростає [1; 9].

II. Постановка завдання

Мета статті – привернути увагу дослідників системи управління охороною здоров'я України до осмислення світоглядних проблем, породжених значенням феномена наукового знання в реформуванні управління медичною сферою.

III. Результати

Україна стала першою серед країн пострадянського простору, де була запроваджена нова галузь науки “Державне управління”, яка покликана забезпечити супровід

² Наука – це високоспеціалізована діяльність людини з виробництва, спеціалізації та перевірки знань з метою їх високоефективного використання. Наука – це знання, що досягли оптимальності за критеріями обґрунтованості, точності та продуктивності [2, с. 132].

економічних, соціальних та політичних реформ у процесі розбудови молодшої незалежної держави [7]. При цьому, слід наголосити на тому, що широкий дослідницький інтерес до проблем державного управління в Україні взагалі збігається в часі з активним дослідженням різних аспектів державного управління сферою охорони здоров'я [3]. Однак, як свідчить здійснений нами комплексний аналіз 105 успішно захищених впродовж 1998–2010 рр. дисертаційних досліджень із чотирьох галузей науки (“Державне управління”, “Економіка”, “Медицина” (соціальна медицина, медична та біологічна інформатика й кібернетика) та “Юридичні науки”) – усі кваліфікаційні наукові праці присвячені дослідженню прикладних аспектів управління охороною здоров'я, тобто пов'язані з конкретними розробками шляхів виведення медичної галузі з тривалої системної кризи. Правда, як виключення, серед великої кількості проаналізованих нами досліджень, слід назвати монографію О.А. Федька, в якій вперше особливу увагу приділено дослідженню здоров'я у системі цінностей сучасного українського суспільства та комплексно висвітлено й проаналізовано проблеми теорії та практики державного управління охороною здоров'я, показано можливості структурних перетворень у сфері охорони здоров'я через управлінський вплив на формування та збереження здоров'я населення з урахуванням ціннісно-світоглядної трансформації українського суспільства [11]. Аналізоване вище дослідження, на наше глибоке переконання, належить до наукових праць, які сприяють накопиченню інтелектуального капіталу³, інакше кажучи, забезпечують виконання наукою двох надзвичайно важливих функцій – пізнавальної та світоглядної [2, с. 146].

На нашу думку, заслуговують на увагу твердження автора аналізованої нами монографії про те, що на сучасному етапі розвитку теорії управління охороною здоров'я обмеженість ролі охоронооздоровчої галузі у формуванні статусу здоров'я населення вже повністю усвідомлена. Як показує досвід економічно розвинутих країн, досягнення високого рівня здоров'я населення – це тривалий складний процес, який відбувається на індивідуальному, колективному і соціальному рівнях та зачіпає базові основи суспільства та способи розподілу ресурсів. Важлива роль у процесі формування якісно нової моделі системи охорони здоров'я

України належить формуванню відповідних цінностей, що автор монографії зараховує до ключових щодо ставлень та поведінки щодо здоров'я. Саме тому, в управлінському контексті розуміння формування взаємодії базових ціннісних орієнтацій визначає можливість регулювання поведінки у соціально бажаному напрямі. Ґрунтуючись на результатах своїх досліджень О.А. Федько робить висновок про те, що розуміння трансформації життєвих цінностей індивіда та зміни її зв'язку зі статусом здоров'я в процесі суспільного розвитку може сприяти усвідомленню механізмів державного управління щодо формування ціннісних орієнтацій та поведінкових стереотипів здорового способу життя в контексті сучасних суспільних перетворень в Україні [11, с. 317, 369]. При цьому автором доведено, що з точки зору суспільного розвитку на різних його етапах сила впливу кожного з процесів різна. Демократизація змінює рівень суб'єктивного контролю, відкриваючи шлях до розширення свободи вибору та відмови від традиційних цінностей, але цей процес є історично скінченим і при досягненні певного рівня демократії втрачає свою креативну дію. Досягнення добробуту й економічної рівності, знецінюючи життєві стратегії виживання, актуалізує прагнення до самореалізації, що є потужним позитивним викликом для індивідуальної психологічної установки на цілеспрямовану дію. Але з подальшим зростанням добробуту і цей чинник суб'єктивного контролю втрачає силу.

Важливим результатом аналізованого нами дослідження потрібно вважати доведення зростання ролі життєвих цінностей у формуванні ставлень і переконань та реалізації поведінки стосовно самозбереження зі зниженням рівня соціального й соціально-економічного розвитку. Резерв поліпшення суб'єктивного самопочуття українців у результаті трансформації індивідуальних ціннісних орієнтацій може становити від 1,9% (за сценарієм колишніх соціалістичних країн Східної Європи) до 3,1% (за сценарієм розвинутих країн Європи). Враховуючи доведений у процесі багатьох досліджень тісний прямий зв'язок самооцінки здоров'я із середньою тривалістю життя, розробка ефективних управлінських механізмів реалізації програм різних рівнів з модернізації ціннісних орієнтацій українців може позитивно вплинути на демографічну ситуацію в Україні [11, с. 372].

Структурні моделі формування цінностей стосовно охорони здоров'я у зв'язку з базовими цінностями, побудовані автором аналізованої вище монографії, зображені на рис. 1–3.

³ Інтелектуальний капітал – це не просто сума пошукових зусиль окремих особистостей, це складний багаторівневий феномен. Він потребує постійної підтримки з боку суспільства й держави, дієвої турботи про статус науки [10].

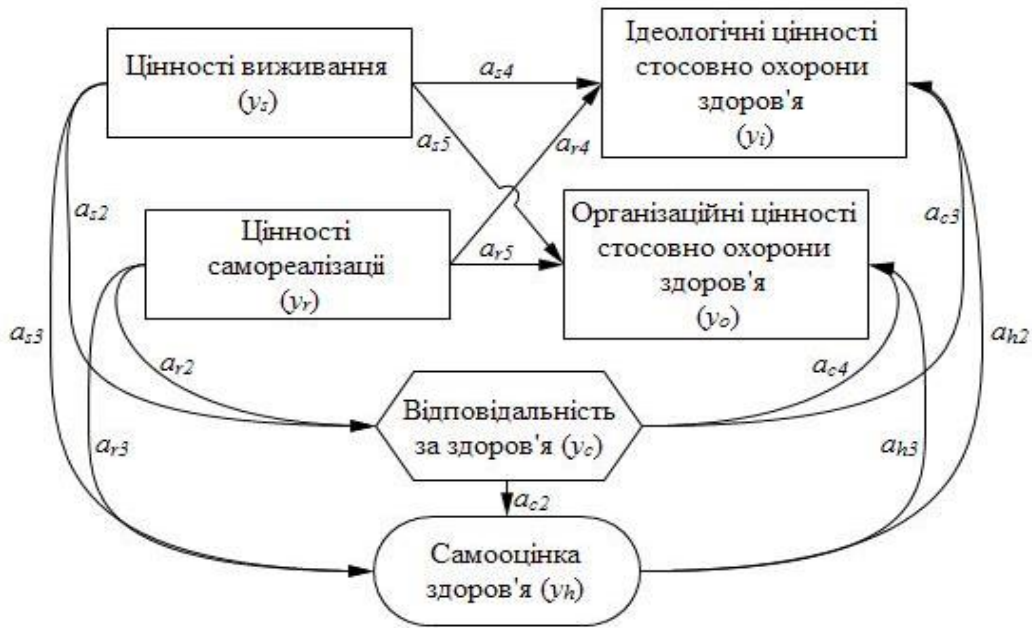

Рис. 1. Структурна модель формування цінностей стосовно охорони здоров'я у взаємозв'язку з базовими цінностями та суб'єктивними оцінками здоров'я

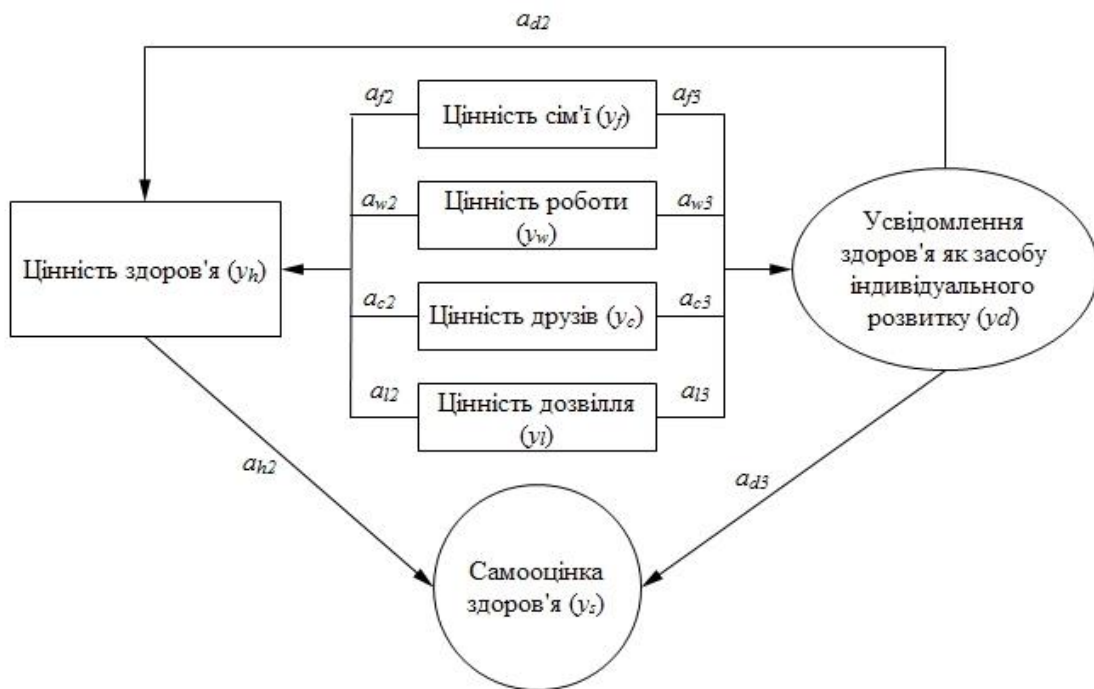

Рис. 2. Структурна модель формування самооцінки здоров'я під дією системи базових цінностей та усвідомлення здоров'я як засобу індивідуального розвитку

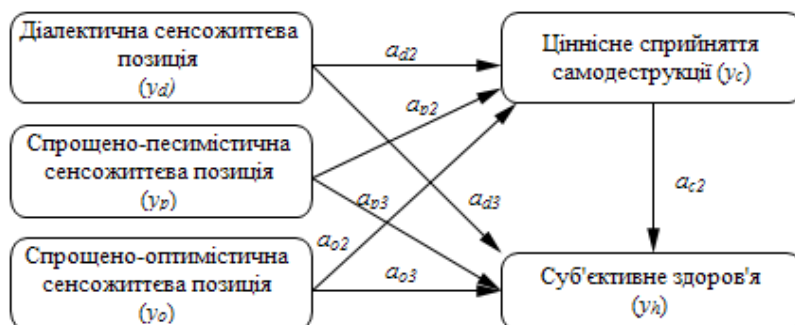

Рис. 3. Структурна модель впливу індивідуальних екзистенційних цінностей на суб'єктивне здоров'я

IV. Висновки

1. Обґрунтовано, що останніми роками наука докорінно змінила життя людини й суспільства в цілому. Знайшла підтвердження думка багатьох дослідників про те, що існування людини в суспільстві сьогодні значною мірою залежить від функціонування і стану наукових знань.

2. Аналіз наукових праць українських дослідників, у яких теоретично осмислюються шляхи подальшого розвитку системи державного управління охороною здоров'я, дає підстави стверджувати, що вони в основному присвячені окремим проблемам прикладного значення, тобто вирішують важливі питання сьогодення, які пов'язані в основному з виявленням шляхів виведення здоровоохоронної галузі України з тривалої системної кризи. Фундаментальні ж дослідження, які з'орієнтовані на отримання нових знань та виявляють стратегії цивілізованого розвитку, поки що залишаються поза увагою науковців.

3. Показано, що теоретичні дослідження структурних перетворень у здоровоохоронній сфері через управлінський вплив на формування та збереження здоров'я населення з урахуванням ціннісно-світоглядної трансформації українського суспільства можуть стати важливою складовою сучасної соціальної парадигми нашої держави. В її основу має бути покладено розуміння того, що охорона здоров'я – не збиткова сфера, а пріоритетна та найбільш перспективна. Адже сьогодні інвестиції в людину, її потенціал набувають стратегічного значення, оскільки збереження і зміцнення здоров'я населення України є однією з найважливіших внутрішніх функцій держави.

4. Виявлено, що одним із головних резервів підвищення ефективності взаємодії населення і закладів охорони здоров'я в Україні може бути інтенсивний розвиток галузі в напрямі пацієнт-орієнтованості. У цьому контексті важливою функцією державного управління охороною суспільного здоров'я слід вважати забезпечення міжсекторальної співпраці при розробці управлінських рішень стосовно персоналізації процесів діагностики та лікування.

Література

- Андрущенко В.П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю / В.П. Андрущенко. – К. : Знання України, 2005. – 804 с.
- Барвинский А.А. Функциональная роль науки / А.А. Барвинский // Наука и образование: современные трансформации : монография / Ин-т философии им. Г.С. Сковороды НАН Украины. – К. : ПАРАПАН, 2008. – С. 127–148.
- Буравльов Л. Проблемы державного управління системою охорони здоров'я в дисертаційних дослідженнях українських авторів (1998–2007 рр.) / Л. Буравльов, Н. Мезенцева, Я. Радиш // Проблеми й тенденції розвитку галузі науки “Державне управління” в Україні: від теорії до практики : зб. матер. симп. за міжнар. участю / [за заг. ред. О.Ю. Оболенського, С.В. Семіна, С.В. Загороднюка]. – К. : Вид-во НАДУ, 2007. – С. 95–98.
- Горбатюк Т.В. Парадокси фрідманівської та постфрідманівської парадигми в сучасному науковому свідогляді / Т.В. Горбатюк // Наука и образование: современные трансформации : монография / Ин-т философии им. Г.С. Сковороды НАН Украины. – К. : ПАРАПАН, 2008. – С. 113–126.
- Кравченко О.М. Истинность и герменевтическое пространство науки XXI века. Современная космофизика / О.М. Кравченко // Наука и образование: современные трансформации : монография / Ин-т философии им. Г.С. Сковороды НАН Украины. – К. : ПАРАПАН, 2008. – С. 60–89.
- Лебедь А.Е. Мироззренческий потенциал науки XXI века / А.Е. Лебедь // Наука и образование: современные трансформации : монография / Ин-т философии им. Г.С. Сковороды НАН Украины. – К. : ПАРАПАН, 2008. – С. 293–306.
- Лисенко Л.І. Тенденції державного регулювання підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів з державного управління : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / Л.І. Лисенко. – К., 2010. – 20 с.
- Локтев В. Без науки держава не має майбутнього / В. Локтев // Дзеркало тижня. – 2010. – № 42 (822). – С. 1, 11.
- Наумкина Е.А. Информационное общество и модернизация образования / Е.А. Наумкина // Наука и образование: современные трансформации : монография / Ин-т философии им. Г.С. Сковороды НАН Украины. – К. : ПАРАПАН, 2008. – С. 267–280.
- Патон Б. Наша работа стане важливим кроком у єднанні потенціалів влади та української інтелектуальної еліти / Б. Патон // Вісник національної академії наук України. – 2003. – № 4. – С. 6–7.
- Федько О.А. Перспективи управління впливу на формування та збереження здоров'я населення з урахуванням ціннісно-світоглядної трансформації українського суспільства в умовах соціальної нестабільності : монография / О.А. Федько. – К. : НАДУ, 2010. – 384 с.
- “Дзеркало тижня”. – 2010 – № 42 (822). – 13–19 листопада. – С. 1, 11.

Радиш Я.Ф., Поживілова О.В. Функціональна роль науки в забезпеченні розвитку системи державного управління охороною здоров'я України (за матеріалами літературних джерел)

Анотація. *Статтю присвячено з'ясуванню функціональної ролі науки в забезпеченні розвитку системи державного управління охороною здоров'я України.*

Ключові слова: *наука, функціональна роль, охорона здоров'я, розвиток, система державного управління.*

Радиш Я.Ф., Поживилова О.В. Функциональная роль науки в обеспечении развития системы государственного управления охраной здоровья Украины (по материалам литературных источников)

Аннотация. *Статья посвящена уяснению функциональной роли науки в обеспечении развития системы государственного управления здравоохранением Украины.*

Ключевые слова: *наука, функциональная роль, здравоохранение, развитие, система государственного управления.*

Radish Ya., Pojivilova O. The functional role of science in the support of the development of the Ukraine healthcare system (on the literature's materials)

Annotation. *In this article the functional role of science in the support of the development of the Ukraine healthcare system is considered.*

Key words: *science, functional role, healthcare, development, system of public administration.*